

XXIV.

Városmajor, 2005. november 22.

HISZEKEGY ÉS RADIKALITÁS

Már rég nem vallomás ez, amit írok életemről, hanem Bokor-történet. Kettő ez a kettő? Aligha. Mérsékelnem kell azért magam. A csoportok történetét majd megírja más, aki akarja, de a *második hullám* kezdete még egészen személyes történetem. Az alsószentiváni B-Igy-ot követi egy A-Igy. Ott van rajta Géczy Gabriella, s míg mi szentülünk, Péter üvölt a kertben a járókában. Ott van Teri húga, Ducus Debrecenből, s Szabó Edit meg két fia ugyancsak Debrecenből. S ott van a fehérvári Bohn Pisti is, aki előző nyáron nem jött el a háromkötelékes Igy-ra Halásztelekre, minek következtében Dombi Feri megüzente neki, egykor fehérvári hittanosának, hogy a kutyáját sem bízna rá. Lassan járj, tovább érsz! Pisti ma is megvan még, amikor már sokan nincsenek, vagy alig vannak. Pisti akkor a Központi szemináriumnak harmadéves növendéke, s a Igy-on feltesz egy kérdést:

– Csak azt mondjátok meg, hogy mi szükség van itt ránk?

Pistit papnak nevelik a Központi Szemináriumban, ahol azt tanulja, hogy a laikusok majd az ő hívei lesznek. A Igy-on meg részt vesz húsz laikus, s egyáltalában nem a híveiként viselkednek. Úgy gondolják, hogy Jézus meghívottai, akárcsak a teológusok, a papnak készülő. Választottak és nem hivatalosok ők, olyan apostoli öntudatuk van, hogy a Központi Szeminárium előjárói is megnyalhatnák tőlük a szája szélét. Érzem, hogy sok minden fordul e fiú lelkében a válaszon, s mondom:

– 1848-ban csak a nemesség alkotta a magyar nemzetet. S ez a nemesség kitágította az alkotmány sáncait – kilenc millió jobbágy számára. Ez történik itt most. A papok munkatársakat kapnak. Belőlük szervezik meg a maguk jézusi kisközösségét, s a pap megtízszerezi a maga energiáit. Jézus maga sem volt pap. Laikus volt, s laikusként hívta a Tizenkettőt Isten Országá építésére. Mert ez az Ország mindenkié. Papoké és nem-papoké. Pisti megnyugszik, s azóta eltelt már több mint harminc esztendő, s a maga nyugodt módján gyűjti Istennek népét Törökbálint plébánosaként. A következő évben már B-Igyon vesz részt Cserhátszentivánban. Ő az egyik reggelen a mise előtti énekes-zsoltáros áhítat felelőse. Amikor elkezdené énekét, hajtják az ablakunk alatt a csordát kifelé, s egy tehén elbődül. Mire Pisti:

– A hangot majd én adom meg.

Azt hiszem, még '71-ben vagy '72-ben írom a *Lelkipásztori Marketing* c. munkámat. Kevesen tudják akkor még az országban, hogy mi fán terem a marketing. Magam is csak onnan tudom, hogy az IBUSZ megrendeli egy erről szóló amerikai füzet fordítását a Fordító Irodánál, s az nekem adja ki a munkát. Megtudom belőle, hogy a korszerű vállalatvezetés nem nélkülözheti a piackutatást, az üzemelemzést és a marketinget. Alkalmazom a gazdasági irányítás eme nélkülözhetetlen eljárásait a lelkipásztorkodás területén.

A piackutatás célja megállapítani, van-e kereslet a vállalat termékei-szolgáltatásai iránt. Ezt alkalmazva a magyar katolikus egyház valóságára, két egyházközséget van módomban felmérni. Egy nagyon jólmenőt, a pécelit, és egy átlagost, a szigetszentmiklósit. Pécelen 10 % jár vasárnaponként templomba, Miklóson 3,2 %. A 20 és 40 év közötti férfiak 3 százaléka jár Pécelen, és 1,5 százaléka Miklóson templomba. A legnépesebb csoport Pécelen a 60 év feletti nőké (21,7%), Miklóson a 6-14 éves fiúké (6,6 %). Konklúzió: főleg idős asszonyok és kicsi gyerekek igénylik szolgáltatásainkat.

Üzemelemzés: egyházunkban szolgáltatás nyújtásával kizárólag a pap foglalkozik. Húsz jó tapasztalattal rendelkező civil személy becsléseinek átlaga alapján felmérem a pap időfelhasználását. Az egyes kategóriák utáni szám mutatja, hogy a feltételezett havi 200 munkaóra hány százalékát fordítja egy pap az általam fontosnak gondolt feladatokra:

Templomi munka (38)

Gyerekek (13)

Közösségi önképzés (4)

Magányos önképzés (6)

Adminisztráció (21)

Hagyományos kapcsolatok (14)

Apostolnevelés (2)

Utánamenés a hívőknek (2)

Konklúzió: e történelmileg kialakult feladatkör ellátása semmi mást nem szolgál, csak a ránk bízott ügy biztos és nem is olyan nagyon lassú teljes tönkremenését.

A marketingnek a legegyszerűbb meghatározása: a vállalatvezetés filozófiája, azaz egybelátása mindazoknak a kérdéseknek, amelyeknek szerepük van a vállalat sikerében. Azaz: mit akarok eladni és kinek? És így tovább... Hát mi Jézus evangéliumát szerettük volna eladni.

Ezt az írásomat megjelenteti majd magyarul és németül a bécsi Magyar Lelkipásztori Központ. Rá pár évre a Magyar Püspöki Kar körlevelet ad ki ellene: le akarja szakítani a füzet a híveket a püspökökről. Érv: meg sem említi a füzet a püspököket. S '81-ben megvizsgálja majd a római Klérus Kongregáció is, s megállapítja róla, hogy semmiben sem sérti a katolikus hitet. De mindezt akkor még nem tudjuk, amikor megmagyarázzuk Pistinek, hogy a holtbiztos metódus: majd papként szedje össze ő is a maga tizenkettőjét, s az összeszedettek is a magukét... és így tovább. Így fordítjuk majd meg holnapra az egész világot a kisközösségekkel.

Ezen a nyáron azonban mindebben még csak annyit lépünk előre, hogy van már kisközösségi nyaralás is. Káptalanfüreden, Metzger Éviék nyaralójában. A résztvevőkből az öregek között Andi és Éva nevére emlékszem, Terin és Iluson kívül. De ott vannak a fiatalok: Jenő, Imre Ancsával, Ildi. Fördünk a Balatonban, s kirándulunk Tihanyba s az alsóörsi *Villa Balatonicába* is, amely a Piaristák nyaralója. Talán az előző évben nyaraltam én is ott, és mutattam meg Előd Pistának, rendünk dogmatika-tanárának a KIO első két kötetét. Azt mondta rá, hogy érdekes. Bemegyünk a kápolnába, s elénekeljük Bárdos Magnificatját is. És hamisan. Kiszúrja ezt egy ott nyaraló kispap, a Totya. Piarista kiadásban ő olyan lesz, mint a Bohn Pisti. Máig is áll a maga lábán, s a Bokor lábán is.

Ezen a nyaraláson halljuk először Anditól:

– *Megkötöm magamat Isten kötelével...* – a tavalyi háromkötelékes lgy visszhangjaként. Még nem tudjuk, hogy Bokorhimnusz lesz belőle, sőt még azt sem tudjuk, hogy Bokor vagyunk.

Andi megy kórházba, mi pedig elkészítjük '72 karácsonyára a Karajt, immár két kötetben, s több mint 200 oldalon. Az első kötet elején a Bokorhimnusz kottája és szövege, a második kötetet meg Czakó Imrének ajánljuk. Ki volt ő? A Bokor második vértanúja. Sándor Pistát felakasztották '53-ban, Imrét petrencerúddal nyársalták fel '72 januárjában. Az egri egyházmegye fiatal, csak két éve szentelt papja, aki szentelése után bekerült a Papok I.-be, magévá tette eszméinket, s azonnal össze lehetett ismertetni őt debreceni első nemzedékünk maradványainak egy részével: Teri hűgával, Ducussal és Balog Béla fiával, Lacival is. Egyeki káplánként került hozzánk, de használhatatlan volt. Miért? Mert magévá tette azt az eszménket is, hogy Jézus a *hívők* megkeresztelésére buzdította tanítványait, az újszülöttek pedig nem tudnak hinni. Meg kell várni, amíg hinni tudnak. Az egyeki plébános káplánjának, Imrének meg az volt a dolga, hogy megkeresztelje azokat az újszülötteket, akiket pedig a

káplán atya nem volt hajlandó megkeresztelni. Önálló lelkésszé tette tehát őt a szatmári részeken püspöke: magyarázza meg ő a híveknek, hogy miért nem kereszteli meg csecsemőiket. Motorbiciklijén pedig járta az északkeleti országrészben az általa létrehívott kisközösségeket. Esténként tudott találkozni velük, s a késő éjszakában hajtott haza plébániája felé. Egy kivilágítatlan szekér petrencerúdja futott bele. Rendőrségi hír nem volt. Bírósági tárgyalás nem volt, csak értesítették a családot a szerencsétlenségről. Úgy gondoljuk, hogy nem ok nélkül ment a szekér kivilágítás nélkül 1972. január 28-án. Azért, hogy felnyársalja Imrét. A kötet ajánlása pedig ez volt:

– Ez az év vitte el. Nem volna jó, ha elfelednők. Szavát már nem halljuk. Helyette szóljon testvéreinek egy kis csoportja. Legyen ez ajándék Imrének, a mi kinyújtott kezünk feléje, hogy ő se feledjen minket... hogy a maga új és teljes világosságát beletükrözze lelkünkbe.

A kötet végén pedig olvasható a *Fatimai Hiszekegy*. '72 elején írtam, amikor bújtak már a hóvirágok a hó alól a laposban, ahova néztek ablakaim az alsószentiváni plébánián. Hogy kerültem oda? Elmentem három napos magán lgy-ra. 72 órán keresztül nem nyitottam ki a számat. De táskairógépemet magammal vittam, s a végén ez szakadt ki a lelkemből:

Hiszek az egy Istenben. Hiszem, hogy nem volt soha kezdete, és nem lesz soha vége. Hiszem, hogy időtlenül létezik. Hiszem, hogy láthatatlanul és tapasztalhatatlanul létezik, és hogy nem olyan, mint a látható és tapasztalható világ. Hiszem, hogy nincsen létrehozó oka, mert időtlenül és anyagtalanul önmagától létezik, Ő az önmagában való Élet. És Tőle van minden, ami van. Élettelen és élő, és minden Tőle kapta a létezését. Ő a teremtő oka mindennek, ami van.

Hiszem: hogy az Isten – szeretet. Hiszem, hogy az Ő senkitől sem kapott, időtlenül birtokolt élete – a szeretet élete. Hiszem, hogy az Ő élete a szeretet közösségi, családi élete. Hiszem, hogy az Isten időtlenül odaadja teljes önmagát. Hiszem, hogy aki odaadja önmagát, az az Atya. Hiszem, hogy akinek odaadja önmagát, az a Fiú. Hiszem, hogy az, akit az Atya odaad a Fiúnak – az a Lélek. Hiszem, hogy a mindent odaadás nem áll meg a Fiúnál. Hiszem, hogy az Atyától a Lelken keresztül, s ezzel a Lélekkel megajándékozott Fiú visszaadja teljes önmagát az Atyának. Hiszem, hogy a Fiúévá lett Lélek eközben visszaáramlik az Atyához. Hiszem, hogy ebben az időtlen és szünetet nem ismerő áramlásban áll fenn az Isten szentháromságos élete. Hiszem, hogy ebben a szeretetkörforgásban kielégül az Isten adásigénye és kapásigénye is. Hiszem, hogy az Istennek ennek következtében nem hiányzik semmi. Hiszem, hogy így birtokolja az oszthatatlan létteljességet, az isteni mindent. Hiszem, hogy ebben a mindent adó közösségben az Isten mértéket nem ismerően boldog. Hiszem, hogy nem hajthatja Őt semmi kényszer. Hiszem, hogy tökéletesen szabadon adja oda magát teljesen és mindenestől. Hiszem, hogy mindennek semmi más oka nincsen, csak Ő, tehát csak az, hogy Ő ilyen. Csak az, hogy Ő maga a Szeretet. Hiszem, hogy nincs emberi szó, amely teljesebben tudná kifejezni, hogy mi Ő: a szeretet az Isten, és az Isten – Szeretet.

Hiszem, hogy szeretetből hívta létre a nemlétből az embert, az emberiséget. Semmi másért nem teremtett meg bennünket, csak azért, hogy részesítsen a maga szeretetéletében, annak boldogságában. Mégpedig azon a minden emberi elképzelést meghaladó fokon, amely mértékben a teremtmény számára az egyáltalán lehetséges. Isten nekünk is mindent kíván adni, s a teremtmény annyit kaphat meg az Istentől, amennyinek a felvevására a teremtményi lét egyáltalán képes.

Hiszem, hogy a maga képére és hasonlatosságára teremtett meg minket. Szabadoknak teremtett meg bennünket azzal a lehetőséggel, hogy választhatjuk, és elutasíthatjuk Őt: választhatjuk a szeretetet, és el is utasíthatjuk. Hiszem, hogy csak azért teremtett meg bennünket a bűnválasztás lehetőségével, mert különben nem tudnók választani Őt, a Szeretetet, hiszen szabadság nélkül nincsen szeretet. Hiszem, hogy belénk lehelte a maga Lelkét, s ez a Lélek a lelkiismeretünkön keresztül meg nem szűnően szólít, hív bennünket a szeretetre, amíg csak el nem hallgattatjuk szavát.

Hiszem, hogy a földi lét minden szenvedése, a betegség, az ínség, a természet és az emberek felől jövő megpróbáltatások, mind csak arra vannak, hogy akármilyen nehéz sorsunkban is bizonyosságot tegyünk: csak a szeretet életútját választjuk. Hiszem, hogy állhatatosságunkat Isten gazdagon jutalmazza.

Hiszem, hogy az Atya elküldte hozzánk a Fiát. Hiszem, hogy a Fiú testet öltött és közöttünk élt. Hiszem, hogy azért jött el, hogy az ember számára hallható emberi nyelven elmagyarázza nekünk, hogy az Isten szeretet, és éppen ezért az embernek a szeretetre kell rátennie életét. Hiszem, hogy megmagyarázni jött nekünk, hogy az Istenhez, a szeretethez akármilyen áron is hűségeseeknek kell maradnunk. Hiszem, hogy meghalt értünk, hogy a hűség feledhetetlen példáját mutassa nekünk. Hiszem, hogy a szeretetre tanítva és élénk élve azt, hathatós erővel megújította bennünk az Isten életét. Hiszem, hogy Jézus benne van azokban, akik szeretik őt. Hiszem, hogy benne vannak mindazok, akik, szeretik őt. Hiszem, hogy Jézus és az ember egymásban levése erőt ad az embernek a szeretetre.

Hiszem, hogy Jézus a halottak közül harmadnapon feltámadt. Hiszem, mert a tanítványok látták Őt, s negyven napon keresztül továbbtanította őket az Isten Országába, a szeretet életének a titkaira. Hiszem, hogy negyven nap múltával visszament Atyjához, ahonnan jött. Hiszem, hogy időtlen isteni élete nem szenvedett változást. Hiszem, hogy Szentháromsági élete hiánytalan volt az alatt a harminc-egynéhány esztendő alatt is, amíg a Szűztől szült testben itt, közöttünk élt.

Hiszek a Szűzanyában, akinek osztályrészül jutott az elképzelhető legnagyobb emberi méltóság: a megtestesülésre magát elszánó Fiú édesanyja lehetett. Hiszek abban a talán tizenharmadik évében járó názareti lányban, aki vállalta a világ szemében a legnagyobb csúfságot, a leányanyaságot is, de ezen az áron is igent mondott az Isten hívására. Hiszek ebben a leányban, aki, egészen rábízta magát az Istenre.

Hiszek abban, hogy a feltámadás kétségtelenre bizonyította Jézus minden szavát. Ezért hiszek abban, hogy a hit annyit jelent, hogy igaznak tartom Jézus minden szavát. Hiszek abban, hogy hinni annyit is jelent, hogy hűségesen odarendezem életem a jézusi tanításhoz, a szeretetbe.

Hiszek Jézus szavának, s ezért hiszem, hogy életem egyetlen feladata, hogy visszaszeressem az engem Önmagát odaadva, Golgota-áron is megszerető Istent. Hiszek abban, hogy szeretnem kell az Istent. Átöelve őt minden képességgel. Nem úgy, mint tikkasztó nyárban a patak hús vizét, nem úgy, mint amikor az ember átöleli szerelmesét. Nem a hús és vér képességeivel, de azzal a maradéktalan értelmi-akarati-érzelmi hűséggel, amely barátot barátához fűz. Hiszem, hogy Jézus barátjának akar engem, és hiszem, hogy nincs külön élethivatásom, minthogy egész életemmel igent mondjak erre a hívásra, és barátja legyek annak az Istennek, aki magamhoz hasonló emberként élt közöttünk, hogy megkönnyítse számomra e felkínált barátság elfogadását és teljesítését.

Hiszem, hogy csak akkor lehetek Jézus barátja, csak akkor szerethetem vissza az Istent, ha igyekszem Hozzá hasonlítani. Mindenekelőtt abban, hogy Ő mindenkit, minden embert szeret. Hiszem, hogy minden embert szeretnem kell. Hiszem, hogy nem tekinthetek senkit sem ellenségemnek. Hiszem, hogy nem lehet számomra egyetlen ember sem közömbös. Hiszem, hogy minden embert felebarátomnak kell tekintenem, az ellenségemet is. Hiszem, hogy nincs más hivatásom, minthogy minden embert, akivel csak találkozom testvéremmé tegyek – a szeretetben.

Hiszem, hogy aki szeret, az ad. Hiszem, hogy élethivatásom az adás. Életemben minden egyéb csak foglalkozás lehet, de a hivatásom: az adás. Azt kell adnom, amim van: jó szót, mosolyt, pénzt, időt. Mindazt, amit munkával-szeretettel megszereztem. Hiszem, hogy adnom kell annak, aki kér. Hiszem, hogy adnom kell annak, akit testi vagy lelki ínségben találok: kéretlenül is. Hiszem, hogy adásaimnak nincs felső határa. Hiszem, hogy az adásban nincs elég, csak még tovább. Hiszem, hogy mindentadásra teremtett meg az Isten, aki Maga a

Mindentadás. Hiszem, hogy szegénnyé kell tennem magam felebarátaimért, hogy testvéruknek tekinthessenek.

Hiszem, hogy azt is szeretnem kell, aki bánt. Hiszem, hogy nem szeretem azt, akit visszabántok. Hiszem, hogy ki kell törölnöm szótáramból ezt a szót: jog. Hiszem, hogy nem az a hivatásom, hogy megbüntessem a bűnösöket. Sem a rám támadókat, sem a másokra támadókat. Hiszem, hogy a bántásokat csak a mindent eltúrésszel lehet kevesbíteni az emberiség életében. Hiszem, hogy a Golgota vállalásával is példát adott nekem Jézus. Hiszem, hogy vállalnom kell a magamat meg nem védés következményét: az üldözöttséget is.

Hiszem, hogy aki szeret, az szolgál. Hiszem, hogy nekem is vissza kell utasítanom a pusztai Kísértőt. Hiszem, hogy nekem is el kell menekülnöm azok elől, akik "királlyá" akarnak tenni engem. Hiszem, hogy nekem is közembernek kell lennem, mint a názáreti Acsnak, mint fizetés nélküli Vándortanítónak. Hiszem, hogy csak akkor tudok szolgálni, ha nem uralkodom. Hiszem, hogy akkor tudok csak adni és sohasem venni, ha kisember vagyok. Hiszem, hogy akkor tudok csak simogatni, és sohasem ütni, ha a társadalom kicsinyei között vagyok. Hiszem, hogy Isten csak akkor tud barátjává választani, ha olyan kicsiny vagyok, mint ama názáreti ismeretlen falusi kislány. Hiszem, hogy vállalnom kell a jézusi szolgálat feltételét: a társadalmi kicsinységet és az alulértékelődést.

Hiszem, hogy, akit nekem az Isten élettársul rendelt, mindenki előtt kell szeretnem. Hiszem, hogy csak olyat rendelt nekem, aki velem együtt akarja járni a jézusi szeretet útját. Hiszem, hogy az Istent ölelem át, amikor őt ölelem. Hiszem, hogy kettőnk szeretetkapcsolatát a maga szentháromságos szeretétélete boldogító földi másának akarta számomra. Hiszem, hogy a gyermek, a népes család életbe hívása és Istennek nevelése az én első és legalapvetőbb feladatomban élethivatásomnak, a szeretetnek a gyakorlásában – elválaszthatatlanul egy ez a család a hitvesi szeretettel. Csak így lehet kedves az Istennek az ölelés: csak ha termékeny a szeretet.

Hiszem, hogy az Isten munkára teremtette az embert. Hiszem, hogy nekem is el kell végeznem a magamét annak érdekében, hogy megtermelődjék, és szolgáltatódjék az, amire embertársaimnak, magamnak is szükségünk van.

Hiszem, hogy a családi életet is, munkát és munkahelyet is fel kell használnom arra, hogy növekedjék Jézus vetése. Hiszem, hogy az a hivatásom, hogy megszülessék a földön Isten Országai. Hiszem, hogy a Jézus szeretetében egybe kell kapcsolódnia minden osztálynak és nemzetnek. Hiszem, hogy el kell tűnnie mindannak, ami akadályozza hogy az emberek testvérek lehessenek. Hiszem, hogy építeni kell a Szeretet Országát. Hiszem, hogy az emberi élet mindent egybefoglaló hivatása: elvezetni mindenkit Krisztushoz. Hiszem, hogy túl a családon és munkán – ez az én felelősségem is.

Hiszek a Lélekben, aki vezeti Jézus itt hagyott művét, az Egyházat. Hiszek az Egyházban, amelynek Krisztushoz kell vezetnie az emberiséget. Hiszek a Sziklában, aki Krisztus akaratából az idők végezetéig rendező személye annak, hogy megújuljon a Föld színe. Hiszek a szentségekben. Hiszek a keresztségben és a bérmálásban, amely újra és újra lepecsételi a hívőt, a Krisztus útján járni akarót Isten számára. Hiszek a bűnbánat szentségében, mert az Isten minden bűnbánónak megbocsát, és mert emberi szóval is hallani akarom testvérem ajkáról az isteni megbocsátás szavát. Hiszek az Oltáriszentségben, amely táplálja bennem a szeretetet, a bennem levő krisztusi életet. Hiszem, hogy a házasság és az egyházzrend szentsége erőt ad, hogy abban, amit választottam, végig kitartsak. Hiszem, hogy a nagybetegek szentsége megerősít földi életutam utolsó órájában.

Hiszek a békében, amelyet Isten mindig megad azoknak, akik az Ő útján járnak. Hiszek Jézus békéjében, amely el nem hagyja az embert kísértésben, betegségben, börtönben, sőt a Krisztusért vállalt halál előtti órában sem. Hiszek Jézus ügyének történelmi diadalában, hogy valósulni fog a történelmi jövőben az, amit megígért: vetése növekedni fog, kovásza megkeleszti ezt a világot, a mustármag fává nő és lombot ereszt, és nem lesz lobogó, amely

magasabban szállna a jézusnál. Hiszek a történelmi diadal ma is tapasztalható jelében: hogy százannyi testvérem és nővérem lehet, ha le tudok mondani a csak magamra gondolásról, ha másokért akarok élni.

És hiszek az imádságban, amely erőt ad a szeretetre, és megnöveli karom erejét. Hiszek az imádságban, amely elér oda is, ahová nem tudok eljutni. Mindazokhoz, akiket szeretek, s akikért megteszem, vagy megtenném, ha tehetném, mindazt, ami a szeretetemből telik. Hiszek az imádságban, amely a szeretet láthatatlan sugárzásával egyetlen fényerőtérre teszi a világot, amelynek világosságában Jézus felé találhatnak, akik még a sötétben bolyonganak. És hiszek a találkozásban. Abban a találkozásban, amelyért Isten a világot teremtette, amelyért a Fiú eljött közénk, amelyért a Lélek lakást vett bennünk és vezeti Isten népét, az Egyházat. Hiszek a találkozásban az örök lakóhelyen. A találkozásban az Örök Szeretettel, amikor is megmutatja majd magát nekem úgy, ahogy van. Hiszek az örök Lakomában, amelyen a Fiú a lakoma, és a Fiú a felszolgáló. Hiszek a kielégülésben, az emberi szív nyugtalanságának megszűntében, a boldog beteljesülésben. Hiszek a találkozásban az első és utolsó emberrel, mindazokkal, akik nem zárták el magukat a hívástól, akik a múltban, jelenben és jövőben járják az utat, amelyet a Lélek sugall, s amelyet a Fiú elibénk élt. Hiszek a Szeretet erejében, hiszek a Szeretet diadalában. Hiszek a boldogságban, amelyet egyedül a Szeretet adhat az embernek ebben, és az eljövendő világban. Amen.

'70 őszén eltemettük apámat. '68 karácsonyán már újra Mátyásföldön élek, s láthattam leépülését: agyi zavarai támadtak. Be kellett szállítanunk az idegklinikára, ahol debreceni tanítványom, Antal Jancsi vette gondos kezelés alá. Utolsó hónapjaiban sokat volt anyámmal együtt Szolnokon Livia húgomnál, aki nagy szeretetével amennyire csak tudta, igyekezett gond nélkül tenni életüket, s Livi orvosának is rajta volt szeme apámon. Telefont kapok Livitől: menjek le Szolnokra, mert apánk állapota válságosra fordult: inkább csak órái, mint napjai vannak hátra. Vonatra ülök. Apám ágyban fekszik. Körülötte anyám, Kamilla nővérem és Livi. Apám Oltáriszentséget kíván papfiától. Elmegyek a szegényházi plébániára, melyen a régi harcostárs, Himfy Feri a gazda. Viszem apámnak, *akit* kért, s megáldozik, majd fekszik nyugodtan tovább. Anyám megpróbál tejet belediktálni. Határozott hangon, s a régi eréllyel utasítja vissza:

– Nem kérem!

Egyszer csak felugrik. Mit csinál? Kimegy vécére, majd visszafekszik. Mi pedig tetetlenül figyeljük. Kamilla egészségügyi dolgozó, ő figyel fel valamire, majd megállapítja, hogy nincsen pupillareflex. Azt, hogy csendesesen és észrevétlenül beállt a halál. Anyám egyszerűen összecsuclik, úgy vesszük fel a földről. Magam pedig elmondom velük együtt az egyház haldoklókat búcsúztató imáját, a hivatalos szertartást. Laci öcsém kultúrház-igazgató, a felesége pedig táncdalénekesnő, aki megmutatja a kis Kabosnak a particédulát:

– Te, Zsuzsa, ez valami nagyon szép!

Szomorúan a nagy veszteség miatt s ugyanakkor az örökéletbe vetett biztos reménységgel tudatjuk, hogy a hűséges férj és gyermekeinek élő édesapa október 22-én este hat órakor életének 78. és boldog házasságának 55. évében az Úr Jézussal és a szentkenettel megerősítve, szerettei körében csendesesen elhunyt. Testét október 30-án délután 3 órakor a rákoskeresztúri temetőben szenteljük be, és helyezzük nyugalomra a római katolikus egyház szertartásaival, míg majd feltámasztja az Úr az utolsó napon. A szentmise áldozatot a mátyásföldi templomban okt. 31-én reggel félkilenc órakor mutatjuk be érte, hogy mihamarabb magához fogadja őt az Isten, akinek hűségesen szolgálni élete legfőbb törekvése volt. S az egésznek mottója: Mi tudjuk, hogy a halálból átmentünk az életre, mivel szeretjük testvéreinket (1Jn 3,17).

Albert Pista, a piarista tartományfőnök temette, nagyon szép beszédet mondott, csaknem olyan szépet, mint a piarista kápolnában az ezüstmisémen három évvel korábban. Nagyon

sokan voltunk. Családtagok, munkatársak, De a gyászoló közönség majd fele már a Bokorból kerül ki. Odajönnek hozzám, és mondják:

– Mi megmaradtunk Neked!

Családilag is nagyon szép évek következnek rám. Apám nem találta helyét nyugdíjba menése után. Nem tudott beállni a háztartásba, panaszkodott is anyámra nekem:

– Anyád már reggel óta hatodszor jön be a konyhából azzal, hogy annyit fiam, azért megtehetnél...

Anyám négy évvel volt fiatalabb apámnál, s váltig mondta, amikor apám nyugdíjba ment, hogy ő is... De apám soha egy szöveget nem vert be a falba. Fiatal korában rádiót épített, majd áttért a fotózásra, és franciául tanult, meg teológiailag képezte magát, de ház körüli munkát sohasem végzett. Nyugdíjas korára meg programtalanná vált. Én meg börtön, bujdosás, újabb börtön meg tíz évi tempózás után nagyon megügyesedtem, s értettem csaknem minden ház körüli dologhoz. Apám hagyományát az öcsém vitték tovább. Imrének második feleségétől hallom egyszor, mikor náluk vagyok:

– Ez a kilincs már három napja le van törve...

– Lakatoshoz kellett volna feleségül menned... – válaszolta rá öcsém.

Anyám és köztem az elkövetkező esztendőekben árnyéka sincs semmiféle feszültségnek. Szinte-szinte megifjodik, és boldogan szolgálja fiát... és a Bokrot, mely lelkivezetés, csoporttalálkozás okán egyre sűrűbben keresi fel Mátyásföldön az Emma utcát. Egy alkalommal boldogan vallja meg nekem:

– Életem legszebb évei ezek...

Egy alkalommal *gyónik* is fiánál. Az ő legnagyobb bűnét. Azt, hogy elment Marcsuka húgom esküvőjére a *Lenin-kápolnába*, ahogyan apám az állami házasságkötő termet nevezte. Lajos, húgom férje, elvált ember volt, s csak ott lehetett az esküvőjük. Apám nem ment el, magam sem. Anyám meg elment, s ez volt a bűne, amit *meggyónt*.

– Tudod, a szívem szakadt volna meg, ha Marcsukával ezt megteszem...

Megérettem, s *feloldoztam* őt. A szeretet vitte rá, hogy szembekerült férjével s fiával. Livit azért nem tudtam kiütni a nyeregből. Állandóan hívta anyámat Szolnokra, s ment, amikor tehetett, pár napra, de előre gondoskodva Gyurikájáról. Ez történt '72 előtt is, a karácsony előtti napokban. Nem Csatárkán van már a Bokor karácsonya, hanem Mátyásföldön. Enyém az egész ház. Beférünk sokan. Kiosztjuk a közös ajándékot, a két kötetet: *Testvérektől ajándék Testvéreknek*. S mindenkinek írok valami szívhez szólót egy műves képeslapra. Amikor együtt van már az egész társaság, eszembe jut, hogy nem írtam még valakiknek. Leülök, s írni kezdek. Anca megszólal:

– Maradjatok csendben, hogy szépet tudjon hazudni nekünk...

Nem kellett csendben maradniok. Folyt belőlem a *szép*, mint víz a csapból, mert tele voltam boldoggal, hogy népem van újra, és növekvő népem. Hadd írjam ide a '72. évi karácsonyi elmélkedésemet.

Akinek az volt a rendeltetése, hogy bizonyosságot tegyen a világ Világosságáról, Machaira várának börtönébe került; majd szép leány szép táncáért fejét külön egy tálra tették. Sikertelen volt az élete. Akit meghirdetett, aki mint a világ Világossága a világba jött, a Golgotán végezte. Sikertelen volt az ő élete is. Foucauld atyáról, életének utolsó nagy szakaszában, nagyobbára már a barátai is elfelejtkeztek, s nagyon jelentéktelen esemény volt a századforduló eseményei között, hogy egy berber támadás során az ő élete is áldozatul esett. Az Isten Országát építő emberek élete rendre sikertelen élet. Szabályszerű ez. Senkinek sem sikerül a mi Urunk Jézus Krisztusnál ügyesebbnek lennie. Aki azt csinálja, amit Ő csinált, az – rövid távon – egyértelműen sikertelen életet él. Az Országot építő életek azonban hosszú távon rendre sikerült életeknek bizonyulnak. Nagypénteket feltámadás követ. Keresztelő Szent János gyalázatos végét az idők végéig terjedően világelismertség követi: – Nem szült nálánál

nagyobbat anya. A szerzetesség általános válsága idején Foucauld atya kistestvérei és kishővérei nincsenek válságban, behálózzák az egész világot, terjednek...

A rövid távú sikertelenség persze még nem biztosítéka a hosszú távú sikernek, hiszen sok okon lehet egy élet rövid távon sikertelen. Csak a jézusi értelemben vett Országot-építő élet sikertelensége biztosítja a hosszú távú sikert. Aki belenéz tehát Jézus szemébe, s szóba áll azzal, hogy rövid távon sikertelen lesz az élete, de semmiképpen sem tud szóba állni azzal, hogy hosszú távon is sikertelen legyen az. Semmiképpen sem, mert hosszú távon azt akarja, hogy nyomos legyen az élete itt, e földi téreken, hogy a sikertelenség életáldozata gyümölcsöt teremjen, és szebb, Istennek tetszőbb és Istent inkább akaró legyen az a világ, amely majd lesz akkor, amikor ő már nem lesz ebben a világban.

Ilyen módon az Országot építő emberek számára nem közömbös a kérdés, hogy mik a feltételei annak hogy az életünk hosszú távon sikeres élet legyen. Régtől fogva megszoktuk, hogy a döntő fontosságú kérdéseket mindig Jézussal akarjuk megválaszoltatni. Most is az Ő életművét akarjuk vallatóra venni, amikor keressük annak feltételeit, hogy életünk hosszú távon sikeres legyen, hogy nyomos legyen a pályán... az a sikertelen pálya, amit itt a földön bejárunk.

Elmélkedéseim során, Testvéreim, azt a választ kaptam Tőle, hogy az Ő életében volt három radikalitás, azaz gyökerekhez nyúlás, a dolgokat gyökerében megragadás: a cselekedetek radikalitása, a tanítás radikalitása, s a következmények levonásának a radikalitása; azzal a hozzátevéssel, hogy ez a sorrend nem mindegy.

Jézus első radikalitása a cselekedetek radikalitása. Sokszor észrevettük már, hogy nagyon is más a jézusi értelmező szótártól kapható információ, mint a Tudományos Akadémiánál gyártott értelmező szótárak információja. A „cselekedetek radikalitása” - ezen a birtokos kapcsolaton az evilági értelmező szótár valami olyasmit ért, hogy „valakivel szemben radikális vagyok”. A jézusi szótárban más van. A „cselekedetek radikalitása” a jézusi szótárban az önmagammal szemben érvényesített radikalitást jelenti. Aligha van ennek a radikalitásnak világosabb jele, mint a betlehemi éjszaka. Biztosan tudhatjuk, hogy a legelső keresztény nemzedék is elámult ettől a radikalitástól. A Filippi-levél megőrzött egy biztosan a legelső évtizedekben készült keresztény himnusz, s benne e tételt: az Isten „kiüresítette önmagát”. „Kiüresítette” - ezzel a szóval feledkeztek rá legősibb őseink Jézusnak erre az első számú radikalitására. Bár Isten volt, mégsem ragaszkodott ahhoz, hogy egyenlő az Istennel, hanem kiüresítette önmagát, levetette az Isten alakját, fölvette a szolga alakját; s emberként istállót, jászolt, szalmát, marha-meleget választott világba beköszöntésének körülményeinek. A kicsiségnek, a szegénységnek – a jézusi életalakítás és tanítás e két, a későbbiek során mindenütt feltűnő vonásának a jegyében, amelyek kísérik a világtörténelem legnagyobb eseményeinek, az Isten emberré levésének – pillanatát, aminők a csillag, az angyal éneke, mit sem változtatnak ennek a beköszöntésnek halk szavú és rejtett jellegén. Igaz, csillag tűnik fel az égen; de ezt a csillagot összesen három ember veszi észre a sok száz és százmillió emberből. Angyal éneke hangzik a légből, de ezt csak egypár betlehemi pásztor hallja meg. E teofániás jelzések is alkalmazkodtak az Isten hozzánk jövésének szerény stílusához; úgyhogy semmiféle „legenda-képződés” sem tudta megtörni a beköszöntésnek ezt az abszolút halk, abszolút szerény, abszolút kicsiny és abszolút szegény jellegét.

A második radikalitás - a „tanítás radikalitása”. A pusztában megelmélkedte, hogy minden józan számítás szerint nem is lehet más következménye a választandó útnak, mint ami lesz, de ő akkor is azon fog járni. Megelmélkedte a pusztában, hogy akármi is az, amire füle volna a választott népnek, ő csak azt mondja el Izraelnek, amit rábíztak, amire küldetést kapott. Pontosan egy az egyben azt mondja el, ami megfelel a betlehemi beköszöntés és a názáreti folytatás stílusának. Az ismeretlenség és a szegénység folytatásának. Olyan tökéletesen sikerült ezt a betlehemi istállós és jászolos kezdetet folytatni, hogy amikor három-négy évtizeddel később közbotránná lett a tanítás radikalitása, rácsodálkoztak a „Mit akar ez az

egy ember?" alapján. Úgy hangzott ez akkor: Mit akar ez az ács? De az ács nem riadt meg. Ha kellett, megkeményítette arcát, és úgy indult neki az utolsó ősznek, a jeruzsálemi és júdeai tanítói pályaszakaszhoz, hogy nem volt hajlandó lecserélni mondanivalóját valami egyébire. Ragaszkodott mindenfajta elmosás, oportunizmus és árulás nélkül a tanítás radikalitásához, amely csak szavakba és normákba foglalta e különös Tanítónak az életét, a jézusi cselekedetek radikalitását.

A jézusi élet harmadik radikalitása a következmények levonásában megmutatkozó radikalitás. Kaifást lecserélte Kéfással. Kaifás füle hallatára elmondotta a gonosz szőlőmunkásokról szóló példabeszédet. Elmondotta azt a mondatot is, amibe beleremegett Kaifásnak és a főpapoknak a szíve: „Elvéteitek tőletek az Isten országa.” „Jaj, ne történjék ez velünk!” - tudósít felkiáltásokról az egyik evangélium. Elmondotta, mert nincs megalkuvás a jézusi életben. Nincs megalkuvás önmagára vonatkozóan, nincs megalkuvás a tanításban, és nincs megalkuvás senkivel, még az ószövetség főpapjával szemben sem.

E három radikalitás az első válasz, amit Jézustól kapunk ama kérdésre, hogy mi a titka a sikernek hosszú távon. A második válasz – e három radikalitás sorrendje. Nem mindegy a sorrend! Jézus elmondhatta tanításai során ellenfeleinek, a tanítása következtében egyre inkább gyilkossá formálódó ellenfeleinek: „Ki vádolhat meg engem a bűnről?” Elcsodálkozunk, olykor hamiskásan évődünk Szent Pál öntudatán. Jó dolog a liturgiában a többszám első személyben mondott bűnbánat, de jó dolog az Országot építő munkában a páli hangmegütés is: legyetek olyanok, amilyen én vagyok. Nincs hatékonyság, nincs hosszú távú siker, ha azok, akiknek hirdetem az országot, nem tudják elmondani magukban rólunk: „Olyan akarok lenni, mint ő; ő, aki mondja nékem a jézusi tanítást”. Senki sem hatódik meg a szövegeinktől. A szövegeink – nagyon sokakat eltávolítanak tőlünk, a szövegeink nagyon alkalmasak arra, hogy jószándékú emberek is elkülönüljenek tőlünk. De ez nem vád önmagunk ellen, mert Jézus is elkülönített a szövegeivel magától sokakat, talán jószándékú embereket is. Csakhogy mielőtt Jézus kinyitotta volna szóra a száját, kalapálta az egyéniséget rejtett ács-szerepkörében. És a tanításával szinkronban levővé kikalapált egyéniséggel körbenjárva és jót cselekedve tanította azt, amit tanított. Olyanoknak hirdette mondanivalóját, akik úgy érezték, hogy ez az ember mindent megtesz értük; ennek mi nagyon fontosak vagyunk.

Többé-kevésbé mindannyian úgy vagyunk, hogy viszonylag rövid idő alatt, két-három év alatt elsajátítjuk a tanítást. Úgy gondoljuk, hogy jellemünk kifermálására és a tanításhoz igazítására még van időnk, mert hát az hosszú dolog. Nem így volt Jézusnál, más volt nála a sorrend. Ez a sorrendcsere könnyen besorolhat bennünket a köpködők kategóriájába. Sánta Ferenc Áruójában Eusebius magyarázza az újságírónak a császári katonáról is, a huszita katonáról is, hogy ezeknek csak az a fontos, hogy köpködhessenek. Mindegy, hogy ilyen vagy olyan vagy amolyan felfogást képvisel a másik ember, nekik csak az a fontos, hogy köphessenek. „Köpj, fiam!” – tartja oda Eusebius a császári, majd a huszita katonának az arcát. Borzasztó portré. Érdemes megvizsgálni magunkat ennek a fényénél: a tanítás radikalitásához való hűség címén nem vagyunk-e mi Jézus katonáiként is olyanok, mint Sánta e huszita harcosa vagy császári zsoldosa? Nagyobb türelmetlenségre van szükség önmagunkkal szemben: az első radikalitás megteremtése – életünk legsürgetőbb feladata.

S végül a harmadik radikalitás. E két radikalitás birtoklása biztosan megóv bennünket attól, hogy botorul azt képzeljük, hogy a „kivonulás”, az elvi és hangzatos elkülönülés – az Ország életének és növekedésének az útja. A szekták története és sorsa – elegendő tanulsággal szolgál. Világosan meg kell értenünk, hogy alapvetően az első számú radikalitáson fordul minden. És azt is, hogy nem váltódik meg a világ attól, hogy megértettük a jézusi tanítást és mindenkinek a fülébe kellemetlenkedjük, hogy „nem vagy keresztény”, „semmi közöd nincsen Jézushoz”. Ettől még nem történik semmi. A világot Isten Országává formálni dumával nem lehet! Csak a szentek tudják ott és akkor, ahol és amikor éltek. Csak a

szentek tudják a világot istenibbé formálni. De nem a puszta szövegükkel, hanem az életükkel, magatartásukkal és ebbe ágyazott szövegükkel hatották meg embertársaikat.

Testvéreim, arra keressük a feleletet, hogy miként lehet nyomos e földi téreken – a rövid távon üzembiztosan sikertelen életünk. Hogyan lehet hosszú távon sikeres az életünk? Konkrét ismérvet is kiemélkedtem erről. Van valami, ami nagyon jól, egyértelműen tapasztalhatóan megmutatja már e földi, sikertelen létünkben, hogy nyomos lesz-e az életünk, hogy lesz-e annak hosszú távon sikere. A sikertelen életű Jánosnak tanítványai voltak. Nagyon bensőségesen ragaszkodtak hozzá. Nehéz napokban, akkor is, amikor mesterük már börtönben volt; nem rejtették el, hogy a börtönbe került Jánoshoz hozzátartoznak; jött és ment általuk a posta. A golgotai sikertelenségű Jézus pedig olyan fiatalembereket tudott maga köré gyűjteni, akiknek az ajkáról ilyen jellegű mondatok hangzottak el: „Kész vagyok Veled a börtönbe és a halálba is elmenni... Menjünk mi is és haljunk meg Vele együtt!” Ezek a tanítványok nem tudtak meg nem hatódni attól, amit láttak és hallottak.

Amit láttak – ez a hangsúlyosabb most. Mert ha életemből hiányzik a cselekedetbeli radikalitás, akkor attól, hogy valaki tőlem tanulta meg a jézusi szöveget, még meg nem hatódik. Úgy kell élnem, hogy meghatódjon a másik. Meghatódjon akkor is, amikor elmúlt már az első, a tejfög-meghatódottság, amely annak az erejében jött létre, hogy tőlem hallotta mindazt először, amit most már ő is tud. De ez nem elég ahhoz, hogy ezt mondja: Kéz a kézbe, elmegyek veled akárhová. Ha pedig nem elég, akkor nincs közösség. Ha pedig nincs közösség, akkor nincsen Isten Országá. És ha nincsen Isten Országá, akkor hogyan vagyunk mi Országot építők?

Jézusom, előttem van most, advent utolsó hetében a Te istállód és a Te jászlad; előttem az önmagad ellen fordított radikalitásod. Hajlamos vagyok-e radikálisnak lenni önmagammal szemben? Lehajtott fővel nézek-e majd bele szentestén, Jézusom, a jászladba, vagy csillogó tekintettel kapcsolódom bele a te csillogó tekintetedbe? Csillogó tekintettel annak a radikalitásnak az erejében, amely meghatározza majd idei adventem utolsó hetét? Jézusom, adj nekem erőt, hogy életem hátralevő szakaszát úgy formáljam, hogy életemmel felzárkózhassam amellé, amit tanítok testvéreimnek. Add meg Uram!